
Europski GLASNIK

14

AKTUALNOST JOHNSA BASKINA
IN MEMORIAM TEA BEUČIĆ RIMAY (1958-2009.)

KRIZA UČAVIŠTA

REDEKERE: KRIZA ŠKOLE JE KRIZA ŽIVOTA
ALAIN, HANNAH ARENDT, LEO STRAUSS: ŠTO JE
HUMANISTIČKO OBRAZLOŽAVANJE? JOSE ORTEGA Y
GASSET: MISIJA SVEUČILIŠTA, JACQUES DERRIDA:
SVEUČILIŠTE BEZ AVTIJE, FINKELKRAUT:
GIMNAZIJALCI, NIHOVA KULTURA, TODOROV:
JOS DAVIČUO ŠKOLA BLOOM: STUDENT I SVEUČILIŠTE,
MUNCI, LOUISIANE: PUBLIČE NEOLIBERALIZMA,
GIBRON, DONOŠIJE, BRISTOLIAN PORUČJEŠTVO
U VISOKOM ŠKOLSTVU DEAN KOHLE, O RIJEK U
STUDENSKOM OKRUŽENJU... DO I RUGGERO:
"NEĆEMO MI PLAĆATI ZA VAŠU KRIZU", ZLATAR:
BLOKADOM - ZA JAVNOSTI HORVAT, ŠTAKS:
ANATOMIJA DITINE PORUČJE

ZAGLUPUJTE UČAVIŠTEŠKOSTI

CARR, NYRI, KYRIEL, VICENTE: PROTIVHIGESONJE
GOOGLEA BRETTON, SREZ, WOLTON

ARTIČIJE I TEKA I ANTIČIJA

URSPRNGI, RUBY, PALLASSAA, OČI KOŽE

POREZI ČAVIŠTA PRILA

RADE JARAK: MAŠANA (SUTRA), SUVREMENA
BOLEVIJSKA POEZIJA, DRETAČ: BOLE, OIGANSKA
RAPSODIJA OŠOJNIK, MACHIELSO, TOMAŠEVIĆ

Kriza obrazovanja

— Bordura: Crnohumorni citati ————— ➔

DIVLJENJE

Kad želimo da nam se dive, idealno je biti mrtav.

Michel Audiard

DOB

U svijetu sam dobi koja počinje mirisati na krizanteme.

Robert Lassus

Nisam više u godinama kad se umire mlad.

Jules Renard

cima nisu nesvjesni samo komunikacijskih i »prevodilačkih« problema koje Fish spominje, nego su, kako mi se čini, izgubili i svijest o tome što znači biti intelektualac *unutar* akademske zajednice. Razmatranja prvih poglavlja dugogodišnje dijalektike biznisa i visokog obrazovanja prvi su korak u tom procesu profesionalne samodefinicije, kojim se profesori humanističkih struka neodložno moraju pozabaviti.

S engleskoga preveo Goran Vujasinović

Poduzetništvo u visokom školstvu

DAVID W. BRENEMAN*

Na kraju dvadesetog stoljeća američko je gospodarstvo cvalo, vođeno uglavnom oduševljenjem ulagača i kapitalista internetom i njegovom primjenom u trgovini i ekonomiji znanja. Njihovo je oduševljenje dijelilo i visoko školstvo, a proroci su primamljivo pričali o učenju na daljinu te mogućnosti učenja bilo čega, bilo gdje i bila kada, bez ograničenja koja nameću mjesto ili vrijeme. Asinkrone mogućnosti učenja putem svjetske računalne mreže tehnološki su propovjednici slavili kao budućnost visokog školstva. Činilo se da profitne institucije, kao što su Sveučilišta u Phoenixu, DeVry, Strayer, Kaplan i Corinthian Colleges, postaju sve značajnije, te da ih mnogi povezuju s ogromnim burzovnim rastom, potaknutim novim tehnologijama. U to sam vrijeme prisustvovao nekolicini godišnjih sastanaka Aspen Foruma o budućnosti visokog školstva, gdje su zastupnici profitnih institucija držali predavanja nama, osoblju s klasičnih fakulteta i sveučilišta, obavještavajući nas pritom da će naše institucije uskoro biti »gotove« te da će ih istisnuti novonastale učinkovitije, fleksibilne i ekonomičnije institucije.

Nakon stagnacije internetskog poslovanja ta je rasprava postala nešto uravnoteženija, a prvotno je pretjerivanje sagledano upravo tako: kao obično pretjerivanje. Usprkos tome, gospodarske su poteškoće posljednjih godina prisilile sve sektore visokoga (ili poslijesrednjoškolskoga) školstva da u svom načinu rada i sadržaju postanu poduzetniji. Bilo da je riječ o neprofitnim, privatnim neprofitnim ili profitnim fakultetima i sveučilištima, svi su se prisiljeni ponašati sve agresivnije u natjecanju za financijska sredstva, studente i profesore. Iako se priroda te potjere može razlikovati od sektora do sektora, među njima je mnogo više sličnosti nego razlika.

* David W. Breneman, američki esejist i sveučilišni profesor na Sveučilištu u Virginiji. (*Earnings from Learning: The rise of For-Profit Universities, Public Policy and Private Higher Education...*).

— Bordura: Crnohumorni citati —

TRAVA

Jedite na travi

Požurite

Prije ili kasnije

Trava će jesti na vama.

Jacques Prévert

Ovo poglavlje ukratko govori o silama na snazi u svakom od sektora, prepoznajući na koji način na njih djeluju tržišne sile. Zaključak ne glasi da se sve vrste visokog školstva pretvaraju u jedinstveni sustav vođen tržištem, nego da je svaki sektor na svoj način podložan vanjskim silama koje utječu na ponašanje i smanjuju autonomiju djelovanja.

Javno visoko školstvo

Ključni čimbenik koji utječe na razvoj ovog sektora stalan je pad udjela financijskih sredstava koja dodjeljuje država. 1979. godine države su državnim sveučilištima dodjeljivale 50% sredstava; do 2000. taj je udio pao na 36%, a kod mnogih istraživačkih sveučilišta čak ispod 20%. Taj stalan, ali nemilosrdan trend nedavno je uzrokovao poplavu prijedloga koji bi trebali promijeniti odnos između država i njihovih javnih institucija, uključujući uglavnom veću neovisnost o državnim zakonima te slobodu određivanja školarine bez državne kontrole. U krajnjem se slučaju ovakva promjena politike naziva privatizacijom, pri čemu se u vezi s njenim razmjerima pretjeruje, dok je smjer promjene točno opisan.

Voditelji javnih sveučilišta, koji su nekada žustro zagovarali visoka državna sredstva i niske školarine, danas uglavnom zagovaraju visoke školarine uz povećanu financijsku pomoć za studente s niskim primanjima. Takva je politika, poznata pod nazivom »visoka školarina, visoka pomoć«, nekada bila prokletstvo za voditelje javnog sektora, no većina je otkrila njezine prednosti. Financijsku pomoć u nekim slučajevima dodjeljuju državne agencije ili same institucije putem vlastitih ureda za financijsku pomoć. Posljedično tome, cijena javnog visokog obrazovanja za studente s višim primanjima kreće se po približno punoj cijeni, čime se implicira da je korist uglavnom privatne, a ne društvene prirode. Takva je filozofska promjena odraz promjene koja je u tijeku već desetljećima, pri čemu ekonomisti mjere i proučavaju visoku stopu zarade u obrazovanju, mjerenu prihodom tržišta rada. Nekadašnji argument u korist subvencija te javna i društvena korist obrazovane mase, u svijetu koji pokreću tržišne vrijednosti, privlače manje pažnje.

Javna su se sveučilišta također primorana natjecati za vanjske istraživačke stipendije i ugovore te privatne donacije i stipendije za nadarene. Slaughter i Leslie (1997.) skovali su izraz *akademski kapitalizam* kako bi opisali nove smjernice u financiranju visokog školstva.

U ne tako davnoj prošlosti voditelji javnih i privatnih sveučilišta mnogih država okvirno su se složili da privatna sveučilišta neće pokušavati osigurati financijska sredstva iz državnih fondova, dok će javna

sveučilišta izbjegavati privatno prikupljanje sredstava. Ti su dani i takvi sporazumi davno nestali.

Privatni fakulteti i sveučilišta

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća mnogi su analitičari visokog školstva strahovali za opstanak blistavog privatnoga, neprofitnog sektora visokog školstva. Tijekom šezdesetih i ranih sedamdesetih godina prošlog stoljeća vlade su velikodušno trošile na izgradnju novih sveučilišnih kompleksa, razvijanje sustava viših škola te povećanje opsega i zadaća mnogih bivših učiteljskih škola pretvarajući ih u opća sveučilišta. Školarine su u javnom sektoru uglavnom bile niske i kad je posljednja *baby boom* generacija diplomirala, nakon čega su uslijedila dva desetljeća sve manjeg broja maturanata, činilo se da su skupocjeni privatni fakulteti i sveučilišta zapali u nevolje. Razlika u školarini između javnih i privatnih fakulteta bila je sve veća, a ograničeni iznos postojeće financijske pomoći nije mogao pokriti razlike u cijenama.

Od tada su se pojavila dva ključna čimbenika. Kao prvo, privatni su se fakulteti u većini zemalja poslužili učinkovitim argumentom da je njihova svrha javna te da bi države stoga svojim stanovnicima, ovisno o njihovim potrebama, trebale pružiti financijsku pomoć kako bi ih mogli pohađati. Federalna je američka vlada poticala razvoj državnih programa za financijsku pomoć putem skromnoga programa zvanog *Poticajne državne stipendije za studente (State Student Incentive Grants)*, koji je dodjeljivao federalna financijska sredstva za državne stipendije. Stoga je do početka 1980-ih većina američkih država imala programe za financijsku pomoć, koji su studentima pomagali namiriti visoke troškove školarina na privatnim fakultetima.

Druga je promjena bila sve veća osviještenost i složenost u korištenju financijske pomoći za upravljanje upisima. Zapravo, privatni su fakulteti postali stručnjaci u određivanju različitih cijena školarine, selektivno joj smanjujući netto cijenu kako bi privukli studente koji bi se inače možda upisali na javne fakultete. Ta tehnika, koja je danas poznata kao popust na školarinu, uključuje pažljivu procjenu koliko su pojedini studenti zanimljivi fakultetima, temeljenu na akademskim i ostalim odlikama, te procjenu koliko bi institucija mogla biti zanimljiva studentu. Paketi financijske pomoći postali su prava umjetnost, budući da su fakulteti nudili mješavinu stipendija, rada i kredita kako bi privukli određene studente (Breneman, 1994.; McPherson i Schapiro, 1998.). Temeljna je logika glasila: mnogi privatni fakulteti nisu imali dovoljno kandi-

data koji bi mogli ili htjeli platiti punu cijenu školarine; zato fakultet selektivno spušta cijenu kako bi popunio studentske grupe. S porastom školarina javnih sveučilišta danas se iste tehnike primjenjuju i u javnom sektoru, što je još jedan primjer djelovanja tržišnih sila.

Sveučilišne škole i cjeloživotno obrazovanje

Mnoga se javna i privatna sveučilišta upuštaju u potragu za zaradom putem škola ili odsjeka za cjeloživotno obrazovanje. Ti su odsjeci uglavnom usredotočeni na starije odrasle studente koji nastavu pohađaju pola radnog vremena, traže individualne tečajeve, certifikate ili diplome. Općenito govoreći, te škole ili odsjeci sveučilišta ne primaju financijsku podršku same institucije te su stoga svojim radom prisiljeni zarađivati (u idealnim okolnostima) ili barem doći na pozitivnu nulu. Možda će privući osoblje sveučilišta koje će podučavati za dodatni prihod, ali uz prekovremeni rad, ili će zaposliti pomoćno nastavno osoblje. Voditelji takvih odsjeka uvijek su na oprezu da ne ispadnu profitni centar, dok istodobno moraju paziti da ne osramote sveučilište budu li nudili tečajeve niske kvalitete i na lošem glasu, samo zato što za njima postoji potražnja, dok se zarada mora ostvariti.

Više škole nude i različite tečajeve nakon kojih se ne stječe diploma, kao i strukovne i tehničke tečajeve kojih često nema u ponudi sveučilišta. Na taj se način izravno natječu s nekima od profitnih fakulteta koji su orijentirani ka strukovnom obrazovanju.

Također valja napomenuti da je određeni broj neprofitnih sveučilišta posljednjih godina pokrenuo profitne podružnice, često na području učenja na daljinu. Zamisao je razviti novu vrstu ponude bez ugrožavanja osnovnih financijskih sredstava sveučilišta. Još je uvijek teško procijeniti koje će se od ovih investicija isplatiti, međutim, aktivnost i interes su ogromni, što je još jedan dokaz poduzetničkog duha sveučilišta (Goldstein, 1999.).

Profitni fakulteti

Na kraju moram upozoriti na porast nove vrste profitnih institucija: službeno akreditiranih diplomskih fakulteta i sveučilišta. Oduvijek su postojale stotine, ako ne i tisuće, manjih privatnih poslijesrednjoškolskih institucija koje održavaju kratke tečajeve ili ovlaštene programe iz područja kao što su ekonomija, upravljanje teretnim vozilima, informatika i slično, no pojavom institucija poput Sveučilišta u Phoenixu na

scenu stupa nova vrsta profitnih institucija. Sveučilište u Phoenixu tražilo je i dobilo ovlaštenje Sjeverne središnje udruge fakulteta i škola, jedne od šest američkih regionalnih tijela za akreditaciju klasičnih fakulteta i sveučilišta. Sveučilište danas nudi dodiplomski, magistarski i doktorski studij na klasičan način, uz predavače, te putem učenja na daljinu. Pronašlo je svoju ciljnu skupinu prilagodivši nastavu, vrijeme i mjesto poduke potrebama zaposlenih odraslih ljudi te je na tržištu zauzelo mjesto koje nisu popunile škole za cjeloživotno obrazovanje unutar klasičnih sveučilišta. Brian Pusser, Sarah Turner i ja proučavali smo taj profitni sektor i upravo o njemu objavljujemo knjigu; slijede naši zaključci.

Valja naglasiti da se tržište profitnih institucija ubrzano razvija i mijenja na način na koji klasično visoko školstvo to ne čini; stoga je teško precizno izdvojiti primjere za proučavanje. Iako smo došli do nekih provizornih zaključaka o važnosti novih sudionika, ne tvrdimo da je naše gledište jedino moguće, niti da nadolazeće promjene neće promijeniti naše zaključke. Nesigurnost je posebno prisutna u vezi s mogućim utjecajem učenja na daljinu i obrazovne tehnologije, pri čemu je slika budućnosti obrazovanja, u najboljem slučaju, mutna. Unatoč nesigurnosti, možda će čitatelje zanimati do kojih smo zaključaka došli.

Kao prvo, model profitnoga diplomskog fakulteta ili sveučilišta bez sumnje se pokazao isplativim te financijski krajnje uspješnim. Postoji zabrinutost da takve institucije iskorištavaju neznanje potrošača nudeći tečajeve loše kvalitete i nestajući preko noći, što je uvijek moguće, a povremeno se i događa, međutim, takve institucije nisu tipični predstavnici većine ovlaštenih profitnih diplomskih institucija. Istina, lako je zaključiti da, na tržištu na kojemu je reklama usmenom predajom od tolikog značaja, nijednoj instituciji koja želi uspjeti nije u interesu varati svoje potrošače. I dok je državna akreditacija nekim institucijama u pojedinim državama još uvijek problem, ne sumnjamo da će svaka država s vremenom odobriti akreditacije velikim tvrtkama koje pružaju takve obrazovne usluge.

Kao drugo, ne smatramo da profitne institucije predstavljaju veliku prijetnju većini klasičnih visokoškolskih ustanova, usprkos suprotnim stajalištima nekih promatrača. (Ovaj bi se zaključak mogao promijeniti u slučaju promjene financijskih okolnosti klasičnog visokog školstva, primjerice, u slučaju da državna potpora javnim institucijama bude znatno smanjena.) Naš je zaključak da većina tih profitnih programa proširuje tržište za studente koji se u mnogim slučajevima inače uopće ne bi upisali. Taj je zaključak očit u slučaju starijih, odraslih studenata koji čine osnovu mnogih takvih programa. Mnoge klasične institucije takve

studente ne smatraju prioritetom pri regrutiranju i pružanju usluge, prepuštajući na taj način nedirnuta tržišta novim konkurentima. Također je jasno da profitne škole vjerojatno neće ulaziti u izbor većine klasičnih studenata u studentskoj dobi, koji traže redoviti studij sa smještajem; student koji se prijavljuje na Sveučilište u Virginiji, na Stanford i Sveučilište u Chapel Hillu u Sjevernoj Carolini, svojim četvrtim izborom vjerojatno neće smatrati Sveučilište DeVry.

Unatoč tome postoje mnogobrojni programi u kojima su se neprofitne institucije našle u konkurenciji s profitnima. Svaki fakultet ili sveučilište koje izvanredne odrasle studente shvaća ozbiljno, u budućnosti će se, ako već i nije, susresti s profitnim konkurentom. Sveučilišne škole cjeloživotnog obrazovanja, koje matična sveučilišta često otvaraju radi stvaranja prihoda, trenutačno su im možda najveći konkurenti, no dvogodišnji studiji i tečajevi cjeloživotnog obrazovanja pružaju usluge za slična tržišta i zbog novih ponuđača bez sumnje gube studente. Također smo svjesni mudre primjedbe da su nove tehnologije i nove aktivnosti kratkoročno gledano često precijenjene, a dugoročno podcijenjene. Smatramo da je razdoblje krajem 1990-ih bilo vrijeme kada su novi konkurenti (uključujući i učenje na daljinu) bili precijenjeni, a sada smo možda u opasnosti od podcjenjivanja njihova potencijala. Usprkos tome tvrdimo da je razvoj tržišta najtočniji način promatranja utjecaja profitnih institucija do sada.

Kao treće, na američkom obrazovnom tržištu ne vidimo prostor za ulazak mnogobrojnih institucija veličine Sveučilišta u Phoenixu. Visoko školstvo u Sjedinjenim je Državama stasala industrija, s više od 3600 javnih i privatnih neprofitnih institucija diljem zemlje. I dok je Sveučilište u Phoenixu danas prisutno u više od polovice američkih država te se nastavlja širiti brzinom od jedne do dviju država godišnje, ne predviđamo da će se pojaviti još desetak sličnih institucija koje bi povećale konkurenciju. Ukratko, profitne su institucije uspješno prepoznale svoj dio tržišta u određenim stručnim i tehničkim područjima u kojima se mogu uspješno natjecati, no to tržište ima svoja prirodna ograničenja. Naslućujemo da su ti kapaciteti u Sjedinjenim Državama gotovo iskorišteni. Međutim, te bi institucije najveći potencijal mogle imati u inozemstvu, u zemljama u razvoju, gdje postoji ogromna potražnja za mogućnostima visokog obrazovanja i ulagačkim kapitalom.

Kao četvrto, smatramo da većina klasičnih institucija od novih profitnih konkurenata mora ponešto naučiti, jer upravo njihov uspjeh pokazuje da zadovoljavaju potrebe tržišta koje klasični fakulteti i sveučilišta ne zadovoljavaju. Odlika tipičnoga uspješnog predstavnika profit-

ne institucije je jasna usredotočenost na obrazovanje i obuku u svrhu zapošljavanja, popraćena naglaskom na studenta kao klijenta ili potrošača, a ne kao stranke. Tečajevi se nude u pogodno vrijeme, na pogodnim mjestima, uz mnogobrojna parkirna mjesta i vremenski ekonomične procedure. Ulaže se najveći napor kako bi student mogao završiti studij brzo te uz minimum izgubljenog vremena. Dok su klasične institucije često fokusiranije na profesore nego na studente, to se nikako ne bi moglo reći za profitne institucije u kojima je student kralj. Takav je pristup posebno učinkovit s odraslim tržištem pa će fakulteti i sveučilišta koja djeluju na tom području i natječu se s profitnim institucijama sve češće biti prisiljena ići ukorak s takvim operativnim procedurama.

Kao peto, iako mnogi slučajni promatrači profitne institucije visokog školstva obično povezuju s učenjem na daljinu, to nije jedina razlika između profitnoga i neprofitnog sektora. Učenje na daljinu nalazi se u ponudi i profitnih i neprofitnih sveučilišta, baš kao i učionice i podučavanje uz predavača. Uglavnom je slučajnost to što je broj profitnih institucija visokog školstva bio u porastu u isto vrijeme kada se naglo počeo razvijati i internet, iako ta slučajnost vjerojatno objašnjava pretpostavku o njihovoj povezanosti. Na isti način, razvoj internetskih tvrtki razmjerno je malo utjecao na budućnost profitnih ustanova visokog školstva. Možemo očekivati da će se profitne ustanove koristiti učenjem na daljinu ako bude unosno, međutim, mnoga neprofitna sveučilišta također žele ispitati potencijale tog novog oblika obrazovne usluge.

Kao šesto, ni učenje na daljinu ni akreditiranje ne predstavljaju razliku između profitnih i neprofitnih institucija visokog školstva. Sveučilištu DeVry i Sveučilištu u Phoenixu 1970-ih odobrena je regionalna akreditacija od strane jedne od institucija (*North Central*) koje akreditiraju klasične obrazovne ustanove. Istina, profitnim institucijama može biti dodijeljena i nacionalna akreditacija, pa neke od njih izbjegavaju isključivo regionalnu akreditaciju, no ovlaštene agencije u oba slučaja jamče minimalnu razinu kvalitete te izdaju potvrdu o kvalificiranosti institucije za primanje federalne financijske pomoći za studente.

Ukratko, profitni sektor smatramo aktivnim, vitalnim i financijski uspješnim djelićem krajolika poslijesrednjoškolskog obrazovanja te pretpostavljamo da će se i dalje razvijati, baš kao i neprofitni sektor. Iako se ta dva sektora ponegdje preklapaju, svaki od njih zauzima poseban dio tržišta. Smatramo da regulacijska tijela neće biti prepreka ekspanziji profitnog visokog školstva. S obzirom na trenutačno gospodarstvo, temeljeno na znanju, velike tržišne mogućnosti postoje i za profitne i za 3600 klasičnih institucija. Za razliku od nekih promatrača, ne vjerujemo

da bi profitni sektor značajno mogao ugroziti neprofitno tržište, niti se slažemo s pretjeranim izjavama o njegovu neograničenom razvoju. Skloniji smo ekološkom gledištu te vjerujemo da oba sektora mogu opstati na bogatom američkom tržištu poslijesrednjoškolskog obrazovanja. Također naglašavamo da su akademska istraživanja ovog novog sektora na relativno niskoj razini i uputno bi bilo da akademici pažljivo nastave pratiti daljnji razvoj ovog relativno novog dijela obrazovnog sektora.

Zaključak

Na nove izazove opstanka u svijetu u kojemu financijska potpora nije zajamčena, visoko je školstvo reagiralo impresivnom raznolikošću. Mnogi promatrači oplakuju nestanak nekadašnjeg stabilnijeg okružja u kojemu su sveučilišta primala značajnu državnu potporu i imala veliku kontrolu nad svojim aktivnostima (interno upravljanje umjesto vanjskoga), no samo će vrijeme pokazati hoće li novi svijet konkurencije i poduzetništva dati bolje rezultate za građane. Međutim, teško je vjerovati da bi se kretanje u smjeru sve veće ovisnosti o tržištu moglo vratiti unatrag te će stoga pravi izazov biti očuvanje javnih ciljeva obrazovnih institucija, uz uvjet da financijska sredstva pronalaze sudjelujući u tržišnoj utakmici.

S engleskoga prevela Kaja Dombaj

— Bordura: Crnohumorni citati —

PONOS

Toliko je ponosan da bi se ubio kako bi pobudio zanimanje.

Jules Renard

Marginalizacija humanistike ili rasredinjenje društva

DEAN KOMEL*

Povodom opširnih reformi na području istraživanja i obrazovanja, kao i ukupnog »upravljanja društvom« u globalnoj situaciji 21. stoljeća potaknulo se i pitanje »uloge i perspektiva« humanistike u uvjetima sadašnjosti koja prelazi u budućnost. Pritom se pojavio problem. Naime, s kojeg je stajališta moguće postaviti to pitanje: sa stajališta »društva budućnosti« ili sa stajališta humanistike, kako se to pitanje povijesno formiralo? Oba se stajališta, naime, mogu međusobno isključivati, čak i kao vidici »budućnosti« i »povijesti«. Možemo, doduše, nastojati ta dva stajališta nekako »aktivno« približiti. No zašto je upravo u slučaju humanistike potrebno takvo približavanje stajališta i što je zapravo s ulogom i perspektivom humanistike u društvu koje se doima čudno »udaljenim«? Čak i ako se ograničimo samo na slovensku situaciju, okviri za postavljanje pitanja humanistike danas se bitno ne mijenjaju. No sigurno je da su ti okviri temeljito izmijenili tu »našu« situaciju, i to u stupnju koji tek treba utvrditi. Zasad se diskusija o humanistici u Sloveniji više-manje svodi na popisivanje okolnosti koje tu vladaju, ali kojima bismo, s obzirom na »ulogu i perspektive« humanističkih značnosti, mi željeli ovladati; pri tome se ta diskusija kroz različite poglede uvijek nanovo spotiče o dilemu koliko bi ta »naša« humanistika trebala biti narodna ili pak međunarodna. Ta dilema uopće ne bi bila tako velika i nerješiva kada bismo to pitanje postavljali samo *mi*. Zapravo smo sami postavljeni pred njom na način koji nam izmiče čvrsto tlo u »ovome ovdje«.

* Dean Komel, slovenski filozof i sveučilišni profesor na ljubljanskom univerzitetu. Jedan od glavnih predstavnika fenomenološke struje u slovenskoj filozofiji. Autor desetak knjiga i mnogih izvornih članaka s međunarodnom recepcijom. (*Razprstost prebivanja, Medpotja filozofij, Humanistični pogovori, Smisao posredovanja...*).